

VLASOVCI

Vlasovci byli občané Sovětského svazu, kteří se v německém zajetí nechali naverbovat do Ruské osvobozené armády vedené Andrejem Vlasovem. S nacisty pak od začátku roku 1945 bojovali proti Sovětům, na konci války ale pomohli osvobodit Prahu

Generál Andrej Andrejevič Vlasov s příslušníky Ruské osvobozené armády | Foto: Bundesarchiv, Bild 183-N0301-503 | Zdroj: Wikimedia Commons | CC-BY-SA 3.0,©

Ruskou osvobozenou armádu (ROA) tvořili váleční zajatci, které využilo nacistické Německo, jehož početní stavy na východní frontě rychle klesaly.

Rozhodnutí velitele Buňačenka pomoci povstání bylo oportunistické: snažil se zvrátit předešlou pověst pro případ amerického zajetí, říká historik k roli vlasovců při osvobození Prahy

„Armáda měla značné problémy s disciplínou v průběhu bojového nasazení, neosvědčila se například během ofenzivy na Odře,“ přibližuje historik.

Velitel Andrej Andrejevič Vlasov byl jedním z hrdinů Ruské armády, dá se kvůli působení v ROA považovat za zrádce? „Ve válečném zajetí panovaly velmi kruté podmínky. Rozhodování, zda kolaborovat, nebo nekolaborovat, se odehrávalo v extrémní situaci,“ říká Mrňka.

I kdyby zajatci přežili, mohli počítat s perzekucí při návratu do Sovětského svazu. „Rozhodovali se pouze mezi tím či oním druhem smrti.“

V řadách ROA byla řada příslušníků takzvané bílé emigrace, kteří opustili Sovětský svaz v období občanské války na počátku 20. let a postavili se stalinské podobě komunistické diktatury. Působili tam ale i příslušníci etnik Sovětského svazu nasazení při potlačení Varšavského povstání. „Jednali natolik excesivně, že jejich velitel Kaminski byl popraven za špatné udržení bojové disciplíny,“ připomíná Mrňka.

Role vlasovců při osvobození Prahy byla podle něj strategicky zásadní: „Jednalo se o jednu z mála organizovaných sil, která přišla bojujícím Pražanům na pomoc. Disponovali zkušenostmi z bojového nasazení i vybavením. Sehráli klíčovou úlohu při zastavení postupu nacistických útočných jednotek.“

Na druhou stranu odpor ze strany povstalců a vlasovců vedl k řadě masakrů civilního obyvatelstva.

Vlasovova cesta na vrchol a do zajetí

Andrej Andrejevič Vlasov do Rudé armády vstoupil v březnu 1919. Když koncem třicátých let vůdce Sovětského svazu Josif Stalin zdecimoval její velení, byla to pro Vlasova šance k postupu. V červnu 1940 byl povýšen na generálmajora.

Za druhé světové války ve funkci velitele bránil v červenci 1941 Kyjev. V listopadu 1941 mu Stalin přikázal zformovat armádní oddíl, který pak bojoval u Moskvě. Vlasov dosáhl hodnosti generálporučíka a nakonec byl pověřen velením 2. úderné armády.

Jeho útvar se ale dostal do potíží. Byl obklíčen v lesích a bažinách. Vlasov, odpovědný za armádu a operaci, kterou nepřipravoval, dostal příkaz, aby útvar vyvedl z obklíčení.

Rozděлил ho na skupiny, aby vojáci snáze pronikli z uzavřeného kruhu. Podařilo se to pouze části jeho sil. Vlasov s dalšími padl v červenci 1942 do nacistického zajetí.

Karl Hermann Frank a Andrej Andrejevič Vlasov

Zdroj: ČTK

Ustavení protibolševické armády

V něm dospěl ke kritice sovětské diktatury a východiskem se stala kolaborace s tou nacistickou. Vytvořil protibolševickou Ruskou osvobozenou armádu (ROA), která měla za cíl zbavit vlast Stalina.

ROA oficiálně vznikla v listopadu 1944 na konferenci na Pražském hradě, na níž byl přítomen kromě generála Vlasova i státní ministr Karl Hermann Frank či protektorátní ministr osvěty Emanuel Moravec.

ROA čítala na padesát tisíc mužů. Sovětští zajatci do ní vstupovali mnohdy proto, aby unikli nelidským podmínkám v zajateckých táborech. Mnozí předpokládali, že se jim při nejbližším nasazení podaří přejít zpět do vlasti. Část chtěla bojovat proti Stalinovi z přesvědčení.

Nacistické velení vlasovcům příliš nedůvěřovalo a nasazovalo je zejména v týlu ke strážní službě a k potlačování partyzánského hnutí.

Pražská otočka

Koncem války byla větší část Ruské osvobozené armády soustředěna v Čechách. Během Pražského povstání v květnu 1945 přišla nečekaně pomoci špatně vyzbrojeným povstalcům v Praze proti nacistickým okupantům.

O chystaném povstání v hlavním městě přitom informovali generála Vlasova už 2. května představitelé domácích ilegálních vojenských skupin.

První divize ROA o síle 23 tisíc mužů, jež se nacházela jižně od Berouna, začala 5. května postupovat k Praze. Ve večerních hodinách byl předsunutý oddíl tří set mužů, dvou tanků a čtyř obrněných vozů na jižním okraji města. První pluk postupoval 6. května ve směru Chuchle–Smíchov, čtvrtý na Jinonice–Motol a třetí zaujal pozice ve směru Řepy – Bílá Hora.

Jednotky z těchto pluků zasáhly 6. a 7. května do bojů na straně povstalců. Zpevnily obranu Prahy na jižních přístupech k městu, tedy na linii Modřany–Podolí–Pankrác a v prostoru Hrdlořezy–Strašnice. Zasáhly do bojů na Pankráci, Vinohradech a Smíchově. V noci na 8. května dobyly Ruzyň a obsadily letiště, odkud do té doby startovaly německé stíhačky k útokům na Prahu.

V bojích o Pankrác, Vinohrady, Smíchov a Ruzyni přišlo o život na tři sta vlasovců. V celém Pražském povstání podle údajů Vojenského historického ústavu padlo na straně povstalců 2898 lidí. Podle některých údajů navíc až osm tisíc lidí zahynulo na venkově. Na německé straně bylo podle odhadů několik set až tisíc mrtvých.

Vděk, ale žádný azyl

V České národní radě se už 7. května uskutečnilo jednání, při němž vyjádřila poděkování Vlasovově armádě za pomoc. Podle pamětí jejího tehdejšího předsedy Alberta Pražáka, které byly publikovány až v roce 2004, si vlasovci „dobyli srdce a vděku mnoha Pražanů“.

Avšak rada tehdy odmítla uznat vlasovce za spojence z obavy před reakcí Sovětského svazu. Stejně tak se ROA nedočkala azylu.

Osmého května tedy zahájili příslušníci Ruské osvobozené armády ústup z Prahy a pokusili se o přechod do amerického zajetí. Většinou neúspěšně. U Lnář na Strakonicku jednotky sovětské rozvědné služby popravily tisíce vlasovců, další skončili v sovětských táborech známých pod zkratkou gulag.

Samotný Vlasov se marně snažil získat azyl ve Švédsku a uprchnout do Španělska. Američané ho předali Sovětům, kteří ho ho 2. srpna 1946 popravili mimo jiné za vlastizradu.

Komunistická propaganda o vlasovcích po válce mlčela. Pro Rusko představuje ROA kolaborantskou ozbrojenou formaci vytvořenou nacistickým Německem. Návrh na rehabilitaci Vlasova odmítlo v roce 2001 Vojenské kolegium ruského Nejvyššího soudu.